

Спеціальні вимоги Європейського Союзу до правоохоронних систем країн-членів

У статті досліджено систему спеціальних вимог Європейського Союзу до правоохоронних систем держав-членів, сформованих у межах вторинного права ЄС, та їх значення для трансформації національної правоохоронної системи України в умовах євроінтеграційних процесів. Проаналізовано зміст і функціональне призначення ключових нормативно-правових актів ЄС, зокрема регламентів і директив, що визначають організаційно-інституційні засади діяльності правоохоронних органів, механізми інформаційної взаємодії, стандарти обробки персональних даних та напрями протидії окремим видам кримінальних правопорушень. Систематизовано основні положення актів, що регулюють діяльність Агентства Європейського Союзу з питань співробітництва у сфері правоохоронної діяльності (Європол), функціонування Шенгенської інформаційної системи, а також правові засади обміну інформацією між правоохоронними органами держав-членів. Визначено їх ключові характеристики, враховуючи інституційну трансформацію, цифровізацію правоохоронної діяльності, впровадження єдиних стандартів інформаційної безпеки, розвиток спільних оперативно-розшукових механізмів та посилення демократичного контролю. На основі структурно-функціонального аналізу встановлено, що вторинне право ЄС забезпечує перехід від фрагментованих національних моделей правоохоронної діяльності до інтегрованої системи безпеки, яка базується на принципах оперативного обміну інформацією, взаємної довіри, інтероперабельності баз даних та дотримання прав людини. Особливу увагу приділено директивам, що регламентують захист персональних даних у правоохоронній сфері, а також актам, спрямованим на боротьбу з тероризмом, відмиванням коштів і економічними злочинами.

Обґрунтовано, що імплементація зазначених норм є необхідною передумовою інтеграції України до європейського безпекового простору та передбачає комплексне реформування кримінального процесуального законодавства, модернізацію інформаційно-комунікаційної інфраструктури, створення ефективних механізмів міжвідомчої координації та забезпечення незалежного контролю за діяльністю правоохоронних органів. Визначено ключові напрями адаптації національного законодавства, зокрема у сфері міжнародного співробітництва, цифрових доказів, кібербезпеки та захисту персональних даних. Зроблено висновок, що впровадження спеціальних вимог Європейського Союзу сприятиме підвищенню ефективності функціонування правоохоронної системи України, її інституційній спроможності та відповідності європейським стандартам, а також забезпечить перехід до сервісно орієнтованої моделі правопорядку в умовах інтеграції до ЄС.

Ключові слова: Європейський Союз; вторинне право ЄС; правоохоронна система; Європол; Шенгенська інформаційна система; обмін інформацією; захист персональних даних; євроінтеграція; реформування законодавства; безпековий простір.

Актуальність теми зумовлена необхідністю адаптації правоохоронної системи України до стандартів Європейського Союзу в умовах активного євроінтеграційного курсу та набуття статусу кандидата на членство в ЄС. Сучасний етап інтеграції передбачає не лише формальне наближення законодавства до *acquis* ЄС, але й глибоку інституційну трансформацію правоохоронних органів, їх функцій, механізмів взаємодії та інформаційного забезпечення. Особливої значущості набуває дослідження вторинного права ЄС, яке встановлює конкретні вимоги до організації правоохоронної діяльності, міжнародного обміну інформацією, захисту персональних даних та протидії транснаціональній злочинності. Саме ці норми визначають практичні механізми інтеграції держав-членів до єдиного європейського безпекового простору. У зв'язку з цим виникає потреба у системному науковому аналізі відповідних правових актів ЄС та визначенні напрямів їх імплементації в Україні. Це дозволяє не лише забезпечити виконання умов членства в ЄС, але й підвищити ефективність функціонування національної правоохоронної системи, її прозорість, підзвітність і здатність протидіяти сучасним безпековим викликам.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, на які спирається автор. Зазначені питання частково знайшли своє відображення у працях вітчизняних науковців, які досліджували різні аспекти реформування правоохоронної системи, євроінтеграційних процесів та адаптації національного законодавства до стандартів Європейського Союзу. Зокрема, вагомий внесок у розробку теоретико-методологічних засад функціонування правоохоронних органів, проблем їх інституційного розвитку та правового забезпечення здійснили В.В. Макарук, В.А. Бондаренко, І.Г. Кузьменко, С.В. Петков, М.М. Пендюра, В.Ф. Геть,

В.О. Куценко, Ю.А. Паскевська, В.В. Гавриленко, О.В. Волошенюк, В.В. Євдокимов, Д.О. Грицишен, В.М. Бутузов, І.О. Драган, І.М. Леган, К.В. Малишев, В.В. Нонік, Л.В. Сергієнко, І.В. Супрунова, Т.В. Барановська, О.В. Грабчук, А.П. Дикий, Ю.В. Крутік, С.П. Лисак та інші. Водночас, незважаючи на значний науковий доробок, комплексне дослідження спеціальних вимог Європейського Союзу, сформованих у межах вторинного права, та їх системного впливу на трансформацію правоохоронної системи України залишається недостатньо розкритим. Це зумовлює необхідність подальшого наукового аналізу зазначеної проблематики з урахуванням сучасних євроінтеграційних викликів та практичних потреб реформування.

Метою статті є комплексний аналіз спеціальних вимог Європейського Союзу до правоохоронних систем держав-членів, сформованих у межах вторинного права ЄС, а також визначення їх впливу на трансформацію національної правоохоронної системи України та обґрунтування основних напрямів імплементації відповідних європейських стандартів у вітчизняне законодавство і практику правоохоронної діяльності.

Викладення основного матеріалу. Загальні вимоги Європейського Союзу до правоохоронних систем країн-членів сформовані на основі первинного права. В той же час нормативно-правова база Європейського Союзу формує сукупність спеціальних вимог, які визначені вторинним правом та базуються на спеціальних регламентах. Їх вивчення є вкрай актуальним, адже визначають напрями реформування правоохоронної системи України, як в частині інституційних трансформацій, так і змін у кримінальне, кримінально-процесуальне та кримінально-виконавче законодавство. Крім того, зміни реформ потребують судові органи та прокуратура. Ідентифікація зазначених вимог дозволить розширити методологію державного управління та сформувати сукупність практичних рекомендацій з реалізації вимог Європейського Союзу.

«Європейська інтеграція є стратегічним напрямом нашої держави, що створює умови для тісного співробітництва у сфері національної безпеки й оборони. Вона зобов'язує Україну забезпечити ефективне функціонування правових інституцій, які гарантують утвердження верховенства права, законності, поваги до прав людини та основоположних свобод. Водночас асоціація з Європейським Союзом та надання Україні правового статусу кандидата на вступ є важливими кроками на шляху до вирішення однієї з найактуальніших проблем державної безпеки щодо суверенітету й територіальної цілісності, непорушності кордонів і незалежності України, у тому числі у сфері забезпечення національної безпеки та оборони як правоохоронними органами держави загалом, так і органами системи Міністерства внутрішніх справ України зокрема» [2].

У Європейському Союзі прийнято сукупність нормативно-правових актів, які визначають спеціальні вимоги до правоохоронних систем, які є джерелами вторинного права. Їх структуру та зміст представлено в таблиці 1.

1) *Регламент (ЄС) 2016/794 Європейського Парламенту та Ради від 11 травня 2016 року про Агентство Європейського Союзу з питань співробітництва у сфері правоохоронної діяльності (Європол).* Регламент є основним правовим інструментом, що перетворив Європол на повноцінне Агентство ЄС, наділивши його розширеними повноваженнями для координації оперативної взаємодії між правоохоронними органами держав-членів у боротьбі з організованою злочинністю, тероризмом та іншими тяжкими злочинами.

«Як агентство ЄС Європол діє з метою підтримки співробітництва між усіма правоохоронними органами держав – членів ЄС у запобіганні та протидії тяжким формам злочинності, які стосуються двох або більше держав-членів таким чином, що, з огляду на масштаби тяжкості та наслідки відповідних злочинів, виникає нагальна потреба в спільних діях держав-членів. Діяльність Європолу, відповідно до мети його створення, спрямовується також проти таких, пов'язаних з тяжкими формами злочинності злочинів: а) злочини, вчинені з метою підтримки або вчинення актів, щодо яких Європол є компетентним; б) злочини, вчинені з метою отримання коштів для здійснення актів, щодо яких Європол є компетентним; с) злочини, вчинені з метою забезпечення безкарності осіб, які вчинили акти, щодо яких Європол є компетентним» [3].

Регламент фактично змінив роль національної поліції, а точніше трансформував та розширив її завдання. Поліція стала частиною системи безпеки Європейського Союзу, особливо в частині запобігання та протидії таким кримінальним правопорушенням, як: наркотрафік, тероризм, кіберзлочинність, торгівля людьми та легалізація (відмивання) коштів, отриманих злочинним шляхом.

Особлива увага приділяється обміну інформацією, що змусило національні правоохоронні системи модернізувати бази даних для їх адаптації до загальноєвропейських баз. Крім того, регламент передбачає спільну оперативну-розшукову діяльність через: утворення спільних слідчих груп, узгодження арештів та затримань, спільні антитерористичні операції, спільні операції з припинення діяльності кіберзлочинних мереж та ліквідації кіберзлочинної інфраструктури.

Механізми правового впливу Європейського Союзу на правоохоронні системи країн-членів (вторинне право)

ВТОРИННЕ ПРАВО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ				
РЕГУЛЮВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ІНСТИТУЦІЙНИХ ПИТАНЬ				
<i>РЕГЛАМЕНТ (ЄС) 2016/794 ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ ТА РАДИ ВІД 11 ТРАВНЯ 2016 РОКУ ПРО АГЕНТСТВО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ З ПИТАНЬ СПІВРОБІТНИЦТВА У СФЕРІ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ (ЄВРОПОЛ) [8]</i>				
Ключові характеристики				
<i>Організаційні положення:</i>				
<i>інституційна трансформація</i>	<i>формування спеціалізацій</i>		<i>демократичний нагляд</i>	
- зміна правового статусу з міжурядової організації в агентство ЄС з відповідним правовим статусом та фінансуванням	- визначено статус спеціалізованих центрів, для формування експертних знань для підтримки транскордонних розслідувань		визначено механізм прямого парламентського контролю через Спільну групу парламентського контролю, що посилює підзвітність	
<i>Інформаційне забезпечення</i>				
<i>інформаційна діяльність</i>			<i>захист даних</i>	
- встановлено правила функціонування централізованих баз даних для обміну розвідувальною інформацією в режимі реального часу			- запроваджено сувору систему захисту персональних даних, підконтрольну європейському експерту з захисту даних	
<i>Вплив на правоохоронну систему країн-членів Європейського Союзу</i>				
<i>інституційний</i>	<i>оперативно-розшуковий</i>		<i>інформаційно-технологічний</i>	
- формування національних контактних пунктів Europol та офіцерів зв'язку	- участь у спільних міжнародних операціях і розслідуваннях		- обов'язковий обмін інформацією та модернізація баз даних і систем сумісності	
<i>кадровий</i>	<i>правовий</i>		<i>аналітичний</i>	
- спільне навчання, підготовка фахівців, міжнародна спеціалізація	- дотримання стандартів захисту даних і прав людини		- використання аналітики Europol для виявлення злочинних мереж	
РЕГУЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ПИТАНЬ				
<i>РЕГЛАМЕНТ (ЄС) 2018/1862 ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ ТА РАДИ ВІД 28 ЛИСТОПАДА 2018 РОКУ ПРО СТВОРЕННЯ, ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ШЕНГЕНСЬКОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ (ШІС) У СФЕРІ ПОЛІЦЕЙСЬКОЇ СПІВПРАЦІ ТА СУДОВОЇ СПІВПРАЦІ У КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВАХ, ПРО ВНЕСЕННЯ ЗМІН ДО РІШЕННЯ РАДИ 2007/533/ЮВС ТА ПРО СКАСУВАННЯ РЕГЛАМЕНТУ (ЄС) № 1986/2006 ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ ТА РАДИ ТА РІШЕННЯ КОМІСІЇ 2010/261/ЄС [9]</i>				
Ключові характеристики				
<i>розширює категорії попереджень</i>	<i>співпраця з Європолом</i>	<i>превенція тероризму</i>		<i>біометричні дані</i>
- дозволяє вносити дані про осіб, що перебувають у розшуку, зниклих безвісти	- надає Європолу доступ до певних категорій даних у SIS для аналізу та координації розслідувань	- впроваджує нові типи перевірок для осіб, підозрюваних у тероризмі або тяжких злочинах		- регламентує використання біометрії для ідентифікації осіб
Структура документа				
<i>загальні положення</i>	<i>обов'язки країн-членів</i>	<i>категорії попереджень</i>	<i>право доступу</i>	<i>захист даних</i>
- сфера застосування та технічна архітектура	- взаємодія національних систем з центральною	- детальних опис процедур щодо осіб	- встановлення суб'єктів, що мають право доступу	- правила щодо виправлення помилок та видалення

<i>Вплив на правоохоронну систему країн-членів європейського союзу</i>			
<i>інформаційно-технологічний</i>	<i>кримінально-процесуальний</i>	<i>правовий</i>	<i>прикордонний</i>
- єдина система обміну даними, що призводить до модернізації національних баз даних	- використання попереджень і розшукових повідомлень у провадженнях	- захист персональних даних і контроль законності використання інформації	- посилений контроль на зовнішніх кордонах Європейського Союзу
<i>ДИРЕКТИВА (ЄС) 2023/977 ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ ТА РАДИ ВІД 10 ТРАВНЯ 2023 РОКУ ЩОДО ОБМІНУ ІНФОРМАЦІЄЮ МІЖ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ ТА ПРО СКАСУВАННЯ РАМКОВОГО РІШЕННЯ РАДИ 2006/960/ПВСП [1]</i>			
<i>Ключові характеристики</i>			
<i>утворення центрів контакту (SPOC)</i>	<i>встановлені чіткі терміни відповіді</i>	<i>використання SIENA</i>	
- кожна держава-член зобов'язана створити цілодобовий підрозділ (SPOC), який слугуватиме «єдиним вікном» для запитів на обмін інформацією	- відповідь на термінові запити – протягом 8 годин; - відповідь на звичайні запити протягом 7 днів	- директива закріплює застосунок для безпечного обміну інформацією SIENA (розробка Європолу) як основний канал для передачі даних між країнами	
<i>ДИРЕКТИВА (ЄС) 2016/680 ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ ТА РАДИ ВІД 27 КВІТНЯ 2016 РОКУ ПРО ЗАХИСТ ФІЗИЧНИХ ОСІБ СТОСОВНО ОБРОБКИ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ КОМПЕТЕНТНИМИ ОРГАНАМИ З МЕТОЮ ЗАПОБІГАННЯ, РОЗСЛІДУВАННЯ, ВИЯВЛЕННЯ ЧИ ПЕРЕСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ЧИ ВИКОНАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПОКАРАНЬ, А ТАКОЖ ПРО ВІЛЬНИЙ РУХ ТАКИХ ДАНИХ, ТА ПРО СКАСУВАННЯ РАМКОВОГО РІШЕННЯ РАДИ 2008/977/ЈНА [6]</i>			
<i>Ключові положення</i>			
<i>принципи обробки</i>	<i>розмежування категорій осіб</i>	<i>контроль доступу</i>	<i>міжнародний обмін</i>
- дані мають оброблятися законно, справедливо та лише для конкретно визначених правоохоронних цілей	- розрізняти дані різних категорій суб'єктів (підозрювані; засуджені; потерпілі; свідки, інші)	- доступ до баз даних дозволяється лише уповноваженим працівникам та фіксується	- передача даних між державами ЄС можлива лише за умови належного рівня захисту
<i>розмежування фактів та оцінок</i>	<i>судовий і незалежний нагляд</i>	<i>права суб'єктів даних</i>	<i>логування</i>
- відокремлення персональних даних, засновані на фактах, від даних, заснованих на оціночних судженнях	- кожна держава повинна мати незалежний орган контролю за дотриманням правил захисту даних	- особи мають право знати, що їхні дані обробляються, право на доступ до них, та право вимагати виправлення	- обов'язкове ведення записів (логів) про всі операції з даними: збір, зміна, перегляд, розкриття або видалення
<i>РЕГУЛЮВАННЯ ПРОТИДІЇ ОКРЕМИМ ВИДАМ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ</i>			
<i>Тероризм</i>	<i>Відмивання коштів</i>	<i>Економічні злочини</i>	
<i>Directive (EU) 2017/541 [7]</i>	<i>AML [11], [7], [12], [10]</i>	<i>Regulation (EU) 2017/1939 [5]</i>	
- встановлює спільні правила Європейського Союзу щодо запобігання тероризму та криміналізації терористичних злочинів; - зобов'язує держави-члени передбачити відповідальність за фінансування тероризму, вербування, навчання, поїздки з терористичною метою та публічне підбурювання до терористичних дій; - посилює співпрацю правоохоронних органів і захист прав потерпілих від тероризму	- єдині правила фінансового контролю, перевірки клієнтів, виявлення підозрілих операцій і обміну інформацією між державами-членами; - зобов'язує банки, фінансові установи та компетентні органи запобігати використанню фінансової системи для злочинних цілей; - посилює роль органів фінансового моніторингу та міжнародну співпрацю у боротьбі з економічною злочинністю	утворення Європейської прокуратури для: - протидія злочинам, що завдають шкоди фінансовим інтересам Європейського Союзу, зокрема шахрайство з коштами ЄС, корупцію та транскордонні схеми податкового шахрайства; - посилення координації між національними прокуратурами та створив новий наднаціональний механізм кримінального переслідування економічних злочинів	

«Україна проголосила євроінтеграцію державною стратегією розвитку. Євроінтеграційний курс Української держави вимагає систематичних зусиль на всіх рівнях, і в правоохоронній сфері зокрема. Тісна взаємодія правоохоронних органів України з Європолем – це не просто сприяння підтриманню міжнародного правопорядку, інтеграції України у європейський безпековий простір, а й важливий крок на шляху до членства в ЄС» [4].

Для забезпечення зазначеного є потреба в реформуванні законодавства України, зокрема:

- внести зміни до Кримінального процесуального кодексу України щодо порядку створення спільних слідчих груп з державами Європейського Союзу, використання отриманих доказів та проведення спільних процесуальних дій;

- внести зміни до законодавства про міжнародний розшук і видачу правопорушників, скоротивши строки процедур та запровадивши електронний обмін процесуальними документами з державами Європейського Союзу;

- внести зміни до законодавства у сфері протидії тероризму, передбачивши сучасні механізми міжвідомчої координації, блокування фінансування тероризму та обміну інформацією з міжнародними партнерами;

- удосконалити правове регулювання боротьби з кіберзлочинністю, визначивши порядок отримання електронних доказів, проведення цифрових слідчих дій та міжнародної співпраці у сфері кібербезпеки;

- гармонізувати законодавство про захист персональних даних, встановивши чіткі правила збору, зберігання та використання інформації правоохоронними органами з обов'язковим судовим контролем.

2) Регламент (ЄС) 2018/1862 Європейського Парламенту та Ради від 28 листопада 2018 року про створення, функціонування та використання Шенгенської інформаційної системи (ШІС) у сфері поліцейської співпраці та судової співпраці у кримінальних справах, про внесення змін до рішення Ради 2007/533/ЮВС та про скасування регламенту (ЄС) № 1986/2006 Європейського Парламенту та Ради та рішення Комісії 2010/261/ЄС [9]. «Шенгенська інформаційна система (ШІС) є важливим інструментом для застосування положень Шенгенського асвісу, інтегрованого в межі Європейського Союзу. ШІС є одним з основних компенсаційних заходів, що сприяють підтримці високого рівня безпеки в просторі свободи, безпеки та правосуддя Союзу шляхом підтримки оперативної співпраці між національними компетентними органами, зокрема прикордонною службою, поліцією, митними органами, імміграційними органами та органами, відповідальними за запобігання, виявлення, розслідування або переслідування кримінальних злочинів чи виконання кримінальних покарань» [9].

Головний вплив Регламенту полягає в тому, що ефективність національних правоохоронних органів у ЄС значною мірою залежить від їх здатності працювати в спільній інформаційній системі та оперативно обмінюватися даними з іншими державами-членами.

Ключові характеристики цього Регламенту: розширює категорії попереджень (дозволяє вносити дані про осіб, що перебувають у розшуку, зниклих безвісти); співпраця з Європолем (надає Європолу доступ до певних категорій даних у SIS для аналізу та координації розслідувань); превенція тероризму (впроваджує нові типи перевірок для осіб, підозрюваних у тероризмі або тяжких злочинах); біометричні дані (регламентує використання біометрії для ідентифікації осіб).

Головний вплив Регламенту полягає в тому, що ефективність національних правоохоронних органів у ЄС значною мірою залежить від їх здатності працювати в спільній інформаційній системі та оперативно обмінюватися даними з іншими державами-членами. Євроінтеграція національної правоохоронної системи до європейського безпекового простору вимагає від України сукупності інституційних, правових та організаційних заходів, зокрема:

- реформування законодавства, що регулює процесуальні питання, зокрема міжнародний розшук, обмін інформацією з країнами-членами Європейського Союзу, захист персональних даних, взаємодія між правоохоронними органами;

- створення інформаційної інфраструктури через модернізацію державний реєстрів та баз даних, що забезпечить посилення спроможності поліції та прикордонної служби;

- забезпечення інституційної координації через формування єдиного координаційного механізму між правоохоронними органами.

3) Директива (ЄС) 2023/977 Європейського Парламенту та Ради від 10 травня 2023 року щодо обміну інформацією між правоохоронними органами держав-членів та про скасування Рамкового рішення Ради 2006/960/ПВСП [1]. Директива (ЄС) 2023/977 встановила сучасні стандарти швидкого та безпечного обміну інформацією між правоохоронними органами держав-членів, що суттєво посилило оперативну взаємодію у боротьбі з транскордонною злочинністю. Зокрема, Директивою визначено: утворення центрів контакту (SPOC) (кожна держава-член зобов'язана створити цілодобовий підрозділ (SPOC), який слугуватиме «єдиним вікном» для запитів на обмін інформацією); встановлення чітких термінів відповіді (відповідь на термінові запити – протягом 8 годин; відповідь на звичайні запити протягом 7 днів); використання SIENA (директива закріплює застосунок для безпечного обміну інформацією SIENA (розробка Європолу) як основний канал для передачі даних між країнами). Головне значення

Директиви (ЄС) 2023/977 полягає у перетворенні міжнародного правоохоронного співробітництва в ЄС із бюрократичної процедури на швидкий цифровий механізм спільної безпеки.

У межах виконання умов для вступу в ЄС Україна має гармонізувати свою систему обміну правоохоронною інформацією саме з цим стандартом. Це передбачає не лише технічну інтеграцію з Європолом, а й створення аналогічного національного центру (SPOC), який зможе відповідати на запити європейських колег у встановлені Директивою жорсткі часові межі.

4) Директива (ЄС) 2016/680 Європейського Парламенту та Ради від 27 квітня 2016 року про захист фізичних осіб стосовно обробки персональних даних компетентними органами з метою запобігання, розслідування, виявлення чи переслідування кримінальних правопорушень чи виконання кримінальних покарань, а також про вільний рух таких даних, та про скасування Рамкового рішення Ради 2008/977/ЖНА [6]. Директива 2016/680 встановлює правила спеціально для поліції, прокуратури та судів при обробці даних з метою запобігання, розслідування та виявлення кримінальних правопорушень. Головний вплив Директиви (ЄС) 2016/680 полягає у тому, що ефективна боротьба зі злочинністю в державах ЄС допускається лише за умов законного, контрольованого та пропорційного використання персональної інформації, а тому сформувала європейські стандарти використання персональних даних у правоохоронній сфері, поєднавши потреби безпеки з гарантіями приватності та судового контролю.

Без дотримання стандартів Директиви 2016/680 європейські колеги не зможуть передавати Україні конфіденційні дані, оскільки не матимуть гарантій їх безпечного використання. Впровадження норм цієї Директиви є однією з критичних вимог для вступу України до ЄС та повноцінної інтеграції з базами даних Європолу та Шенгенської інформаційної системи (SIS), зокрема є потреба у:

- удосконаленні законодавства в частині захисту персональних даних у сфері правоохоронної діяльності, що дозволить гармонізувати законодавство з європейськими вимогами;
- посилити незалежний контроль за використанням баз даних через утворення незалежного наглядового органу;
- забезпечення кіберзахисту національних реєстрів та баз даних;
- національні правоохоронні бази даних мають бути переобладнані для підтримки функцій автоматичного логуювання та категоризації осіб.

Значно впливають на правоохоронні системи країн-членів Європейського Союзу нормативні акти, що визначають напрями протидії окремим видам злочинів, зокрема:

- тероризм (Директива (ЄС) 2017/541 Європейського Парламенту та Ради від 15 березня 2017 року про боротьбу з тероризмом, що замінює Рамкове рішення Ради 2002/475/ЖНА та вносить зміни до Рішення Ради 2005/671/ЖНА [7]): встановлює спільні правила Європейського Союзу щодо запобігання тероризму та криміналізації терористичних злочинів; зобов'язує держави-члени передбачити відповідальність за фінансування тероризму, вербування, навчання, поїздки з терористичною метою та публічне підбурювання до терористичних дій; посилює співпрацю правоохоронних органів і захист прав потерпілих від тероризму;

- відмивання коштів регулюється сукупністю нормативно-правових актів, зокрема: Регламент (ЄС) 2024/1620 Європейського Парламенту та Ради від 31 травня 2024 року про створення Органу з питань боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму та про внесення змін до Регламентів (ЄС) № 1093/2010, (ЄС) № 1094/2010 та (ЄС) № 1095/2010 (Текст, що стосується ЄЗ) [11]; Директива (ЄС) 2017/541 Європейського Парламенту та Ради від 15 березня 2017 року про боротьбу з тероризмом, що замінює Рамкове рішення Ради 2002/475/ЖНА та вносить зміни до Рішення Ради 2005/671/ЖНА [7]; Регламент (ЄС) 2024/1624 Європейського Парламенту та Ради від 31 травня 2024 року про запобігання використанню фінансової системи для цілей відмивання грошей або фінансування тероризму [12]; Регламент (ЄС) 2023/1113 Європейського Парламенту та Ради від 31 травня 2023 року про інформацію, що супроводжує перекази коштів та певних криптоактивів, та про внесення змін до Директиви (ЄС) 2015/849 [10]. Зазначені нормативні документи: 1) встановлюють єдині правила фінансового контролю, перевірки клієнтів, виявлення підозрілих операцій і обміну інформацією між державами-членами; зобов'язують банки, фінансові установи та компетентні органи запобігати використанню фінансової системи для злочинних цілей; посилюють роль органів фінансового моніторингу та міжнародну співпрацю у боротьбі з економічною злочинністю. Вказані положення зобов'язують Україну: до перегляду функцій Держфінмоніторингу для взаємодії з AMLA; до технічної інтеграції реєстрів банківських рахунків з європейськими системами; до посилення нагляду за крипторинком;

- економічні злочини. Регламент Ради (ЄС) 2017/1939 від 12 жовтня 2017 року про впровадження посиленої співпраці щодо створення Європейської прокуратури [5] передбачає утворення Європейської прокуратури для: протидії злочинам, що завдають шкоди фінансовим інтересам Європейського Союзу, зокрема шахрайство з коштами ЄС, корупцію та транскордонні схеми податкового шахрайства; посилення координації між національними прокуратурами та створення нового наднаціонального механізму кримінального переслідування економічних злочинів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведений аналіз засвідчив, що вторинне право Європейського Союзу формує систему спеціальних вимог до правоохоронних систем держав-членів через регламенти та директиви, спрямовані на уніфікацію безпекових, інформаційних і процесуальних стандартів. Аналіз спеціальних вимог Європейського Союзу, закріплених у вторинному праві, засвідчує трансформацію національних правоохоронних систем держав-членів у єдиний безпековий простір, що базується на цифровізації, оперативному обміні даними та високих стандартах захисту прав людини. На відміну від первинного права, яке визначає базові цінності та принципи, вторинне право встановлює конкретні механізми співпраці поліції, прокуратури, прикордонних і фінансових органів у сфері боротьби зі злочинністю. Особливе значення мають акти, що регулюють діяльність Europol, функціонування Шенгенської інформаційної системи, міжнародний обмін інформацією, захист персональних даних, протидію тероризму, відмиванню коштів та економічним злочинам. Їх реалізація забезпечує перехід від ізольованих національних моделей правоохоронної діяльності до інтегрованої європейської системи безпеки. Для України імплементація цих норм вимагає глибокого реформування кримінального процесуального законодавства, модернізації інформаційної інфраструктури та посилення незалежного цивільного контролю за діяльністю правоохоронних органів. Успішне впровадження спеціальних вимог ЄС дозволить не лише виконати умови членства, а й забезпечити перехід національної системи правопорядку до сервісної моделі управління.

Список використаної літератури:

1. Directive (EU) 2023/977 of the European Parliament and of the Council of 10 May 2023 on the exchange of information between the law enforcement authorities of Member States and repealing Council Framework Decision 2006/960/JHA / Official Journal of the European Union. – 2023. – L 134 [Electronic resource]. – Access mode : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32023L0977>.
2. Корнієнко М.В. Реформування правоохоронних органів в Україні в контексті європейської інтеграції / М.В. Корнієнко // Південноукраїнський правничий часопис. – 2022. – № 4, Ч. 2. – С. 191–197 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2022/4/part_2/34.pdf.
3. Перепьолкін С.М. Правовий статус агентства Європейського Союзу зі співробітництва правоохоронних органів (Європол) / С.М. Перепьолкін // Аналітично-порівняльне правознавство. – 2022. – № 1. – С. 63–67 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/253002>.
4. Янчук Н.Д. Генеза та еволюція Агентства Європейського Союзу зі співробітництва у сфері правоохоронної діяльності (Європолу) / Н.Д. Янчук // Українська поліцейстика: теорія, законодавство, практика. – 2025. – № 3 (3). – С. 139–143 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://policeystyka.dnuvs.ukr.education/index.php/policeystyka/article/view/299>.
5. Council Regulation (EU) 2017/1939 of 12 October 2017 implementing enhanced cooperation on the establishment of the European Public Prosecutor's Office («the EPPO») / Official Journal of the European Union. – 2017. – L 283 [Electronic resource]. – Access mode : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32017R1939>.
6. Directive (EU) 2016/680 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data by competent authorities for the purposes of the prevention, investigation, detection or prosecution of criminal offences or the execution of criminal penalties, and on the free movement of such data, and repealing Council Framework Decision 2008/977/JHA / Official Journal of the European Union. – 2016. – L 119 [Electronic resource]. – Access mode : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32016L0680>.
7. Directive (EU) 2017/541 of the European Parliament and of the Council of 15 March 2017 on combating terrorism and replacing Council Framework Decision 2002/475/JHA and amending Council Decision 2005/671/JHA / Official Journal of the European Union. – 2017. – L 88 [Electronic resource]. – Access mode : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32017L0541>.
8. Regulation (EU) 2016/794 of the European Parliament and of the Council of 11 May 2016 on the European Union Agency for Law Enforcement Cooperation (Europol) and replacing and repealing Council Decisions 2009/371/JHA, 2009/934/JHA, 2009/935/JHA, 2009/936/JHA and 2009/968/JHA [Electronic resource]. – Access mode : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32016R0794>.
9. Regulation (EU) 2018/1862 of the European Parliament and of the Council of 28 November 2018 on the establishment, operation and use of the Schengen Information System (SIS) in the field of police cooperation and judicial cooperation in criminal matters, amending and repealing Council Decision 2007/533/JHA, and repealing Regulation (EC) No. 1986/2006 of the European Parliament and of the Council and Commission Decision 2010/261/EU [Electronic resource]. – Access mode : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32018R1862>.
10. Regulation (EU) 2023/1113 of the European Parliament and of the Council of 31 May 2023 on information accompanying transfers of funds and certain crypto-assets and amending Directive (EU) 2015/849 (recast) / Official Journal of the European Union. – 2023. – L 150 [Electronic resource]. – Access mode : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32023R1113>.
11. Regulation (EU) 2024/1620 of the European Parliament and of the Council of 31 May 2024 establishing the Authority for Anti-Money Laundering and Countering the Financing of Terrorism and amending Regulations (EU) No. 1093/2010, (EU) No. 1094/2010 and (EU) No. 1095/2010 / Official Journal of the European Union. – 2024. – OJ L [Electronic resource]. – Access mode : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32024R1620>.

12. Regulation (EU) 2024/1624 of the European Parliament and of the Council of 31 May 2024 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing (Text with EEA relevance) / Official Journal of the European Union. – 2024. – OJ L [Electronic resource]. – Access mode : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32024R1624>.

References:

1. *Directive (EU) 2023/977 of the European Parliament and of the Council of 10 May 2023 on the exchange of information between the law enforcement authorities of Member States and repealing Council Framework Decision 2006/960/JHA* (2023), Official Journal of the European Union, L 134, [Online], available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32023L0977>
2. Korniienko, M.V. (2022), «Reformuvannia pravookhoronnykh orhaniv v Ukraini v konteksti yevropeiskoi intehratsii», *Pivdenoukrainskyi pravnychi chasopys*, No. 4, Part 2, pp. 191–197, [Online], available at: http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2022/4/part_2/34.pdf
3. Perepolkin, S.M. (2022), «Pravovyi status ahentstva Yevropeiskoho Soiuzu zi spivrobitnytstva pravookhoronnykh orhaniv (Ievropol)», *Analitychno-porivnialne pravoznavstvo*, No. 1, pp. 63–67, [Online], available at: <https://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/253002>
4. Ianchuk, N.D. (2025), «Geneza ta evoliutsiia Ahentstva Yevropeiskoho Soiuzu zi spivrobitnytstva u sferi pravookhoronnoi diialnosti (Ievropolu)», *Ukrainska polityseistyka: teoriia, zakonodavstvo, praktyka*, No. 3 (3), pp. 139–143, [Online], available at: <https://policeystyka.dnuvs.ukr.education/index.php/policeystyka/article/view/299>
5. *Council Regulation (EU) 2017/1939 of 12 October 2017 implementing enhanced cooperation on the establishment of the European Public Prosecutor's Office («the EPPO»)* (2017), Official Journal of the European Union, L 283, [Online], available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32017R1939>
6. *Directive (EU) 2016/680 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data by competent authorities for the purposes of the prevention, investigation, detection or prosecution of criminal offences or the execution of criminal penalties, and on the free movement of such data, and repealing Council Framework Decision 2008/977/JHA* (2016), Official Journal of the European Union, L 119, [Online], available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32016L0680>
7. *Directive (EU) 2017/541 of the European Parliament and of the Council of 15 March 2017 on combating terrorism and replacing Council Framework Decision 2002/475/JHA and amending Council Decision 2005/671/JHA* (2017), Official Journal of the European Union, L 88, [Online], available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32017L0541>
8. *Regulation (EU) 2016/794 of the European Parliament and of the Council of 11 May 2016 on the European Union Agency for Law Enforcement Cooperation (Europol) and replacing and repealing Council Decisions 2009/371/JHA, 2009/934/JHA, 2009/935/JHA, 2009/936/JHA and 2009/968/JHA*, [Online], available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32016R0794>
9. *Regulation (EU) 2018/1862 of the European Parliament and of the Council of 28 November 2018 on the establishment, operation and use of the Schengen Information System (SIS) in the field of police cooperation and judicial cooperation in criminal matters, amending and repealing Council Decision 2007/533/JHA, and repealing Regulation (EC) No. 1986/2006 of the European Parliament and of the Council and Commission Decision 2010/261/EU*, [Online], available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32018R1862>
10. *Regulation (EU) 2023/1113 of the European Parliament and of the Council of 31 May 2023 on information accompanying transfers of funds and certain crypto-assets and amending Directive (EU) 2015/849 (recast)* (2023), Official Journal of the European Union, L 150, [Online], available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32023R1113>
11. *Regulation (EU) 2024/1620 of the European Parliament and of the Council of 31 May 2024 establishing the Authority for Anti Money Laundering and Countering the Financing of Terrorism and amending Regulations (EU) No. 1093/2010, (EU) No. 1094/2010 and (EU) No. 1095/2010* (2024), Official Journal of the European Union, OJ L, [Online], available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32024R1620>
12. *Regulation (EU) 2024/1624 of the European Parliament and of the Council of 31 May 2024 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing (Text with EEA relevance)* (2024), Official Journal of the European Union, OJ L, [Online], available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32024R1624>

Ольховський Олександр Анатолійович – аспірант 4-го року навчання Державного університету «Житомирська політехніка».

<https://orcid.org/0009-0004-2300-9523>.

Наукові інтереси:

- державне управління;
- євроінтеграція та євроатлантична інтеграція;
- державний моніторинг та оцінка реформ;
- національна безпека;
- антикорупційна політика;
- правова адаптація.

Olkhovskiy O.A.

Special requirements of the European Union for law enforcement systems of member states

The article examines the system of special requirements of the European Union for the law enforcement systems of Member States, formed within the framework of EU secondary law, and their significance for the transformation of the national law enforcement system of Ukraine in the context of European integration processes. The content and functional purpose of key EU legal acts, in particular regulations and directives, which define the organizational and institutional foundations of law enforcement activities, mechanisms of information interaction, standards of personal data processing, and directions for combating specific types of criminal offenses, are analyzed. The main provisions of the acts regulating the activities of the European Union Agency for Law Enforcement Cooperation (Europol), the functioning of the Schengen Information System, as well as the legal framework for information exchange between law enforcement authorities of Member States are systematized. Their key characteristics are identified, including institutional transformation, digitalization of law enforcement activities, implementation of unified information security standards, development of joint operational and investigative mechanisms, and strengthening of democratic oversight. Based on a structural and functional analysis, it is established that EU secondary law ensures the transition from fragmented national models of law enforcement activity to an integrated security system based on the principles of оперативне information exchange, mutual trust, interoperability of databases, and respect for human rights. Particular attention is paid to directives regulating personal data protection in the law enforcement sphere, as well as legal acts aimed at combating terrorism, money laundering, and economic crimes.

It is substantiated that the implementation of these norms is a necessary prerequisite for Ukraine's integration into the European security space and involves comprehensive reform of criminal procedural legislation, modernization of information and communication infrastructure, creation of effective mechanisms of interagency coordination, and ensuring independent oversight of law enforcement bodies. The key directions for adapting national legislation are identified, in particular in the areas of international cooperation, digital evidence, cybersecurity, and personal data protection. It is concluded that the implementation of the special requirements of the European Union will contribute to increasing the efficiency of the functioning of the law enforcement system of Ukraine, strengthening its institutional capacity, ensuring compliance with European standards, and facilitating the transition to a service-oriented model of law enforcement in the context of EU integration.

Keywords: European Union; EU secondary law; law enforcement system; Europol; Schengen Information System; information exchange; personal data protection; European integration; legal reform; security space.

Стаття надійшла до редакції 04.08.2025.